

Протистояння херсонців

Вікторія Котенок

«Лишатися (не)можна», документальна вистава

Режисер Євген Резніченко

Сценічний редактор Ксенія Швець

Відео Олександр Шабанов

Актори: Василь Чорношкур, Римма Зюбіна, Руслан Вишнівецький, Євгенія Кірсанова, Олена Пасько, Валерій Гайфуллін, Ангеліна Павлюк

Херсонський театр ім. М. Куліша та Київський театр ім. Лесі Українки. Прем'єра 14 жовтня 2022 року.

Валерій Гайфуллін, Римма Зюбіна і Василь Чорношкур у виставі «Лишатися (не)можна». Режисер Євген Резніченко. Херсонський театр ім. М. Куліша.

Документальна вистава «Лишитися (не)можна» – це перша прем'єра 2022 року Херсонського театру ім. Миколи Куліша. Коли Херсон опинився під окупацією росії, частина працівників театру евакуювалася, інші залишилися в місті чи області. Ті, хто зупинився у Києві, вирішили відновити свою діяльність. Гостинно надав реквізит, майданчик для репетицій, показу поновлених і нових робіт Київський театр ім. Лесі Українки.

Для вистави «Лишитися (не)можна» обрали тему, яка найболючіша нині, – війна та її наслідки. Літературним матеріалом послужили історії власні або безпосередніх очевидців, які бачили окупацію Херсона¹. Ці розповіді збрала і створила інсценівку київська режисерка Ксенія Швець. Постановник Євгеній Резніченко вже співпрацював з Херсонським театром (вистава «Сон літньої ночі» за Шекспіром, 2020). У роботі задіяні актори Руслан Вишнівецький, Євгенія Кірсанова, Олена Пасько, Ангеліна Павлюк, колишні херсонці – Василь Чорношкур і Валерій Гайфуллін. Долучилася й акторка Римма Зюбіна.

Назва «Лишитися (не)можна» говорить про важкий вибір, який постав перед людьми, до домівок яких увірвалася війна. Їхати чи не їхати? Шукати безпечне місце деінде чи залишатися в рідному місті, яке захопив ворог? «Я не хотів/хотіла їхати з Херсона, бо...» – і кожен з героїв вистави називає причину. Так починається вистава, яку умовно можна поділити на дві частини – «протистояння» й «евакуація».

У першій розповідається, як херсонці з 1 березня майже щодня виходили на площу перед міською адміністрацією на мирні акції протесту: мужньо і відчайдушно, без зброї та агресії, з українськими прапорами і символікою. Співали українські пісні, виголосили гасла: «Херсон – це Україна!». Намагалися втокмачити росіянам, що українців не

треба ні від кого визволяти, щоб загарбники йшли геть. Одним з організаторів мітингів був режисер Херсонського театру Сергій Павлюк, якого таки затримали, але після допиту, на щастя, відпустили. Про це розповідає його донька Ангеліна Павлюк. Серед учасників мирних акцій був і її хлопець, а також подружжя акторів Руслан Вишнівецький та Євгенія Кірсанова. У місті було повно російських військових, але першу половину місяця вони просто спостерігали за протестувальниками.

Виконавці розповідають про склади продуктів, які в перші дні підірвали окупанти, через що у магазинах забракло продуктів, та про ворожі гуманітарки з харчами, до яких ніхто не підходив. Про проблеми зі зв'язком та інтернетом; про підставних людей на мітингах, які агресивно наступали на ворога; про пісні з радянських фільмів та мультфільмів, які гучно вмикали росіяни на центральній площі; про те, як голими руками херсонці зупиняли вантажівки й техніку. Словесні історії переплетені з документальними фото й відеофрагментами, які транслювалися на екрані, що додавало відчуття присутності на місці подій.

Бойовий дух херсонців був незламним протягом трьох тижнів. Але 21 березня росіяни заборонили проведення масових акцій і черговий протест розігнали світлошумовими та сльозогінними гранатами, стріляниною гумовими кулями. Люди були налякані, поранені. В цей час на зміну бурям приїхала Росгвардія та ФСБ. Збиратися стало небезпечно, втім, мітинги продовжувалися до середини квітня, хоч людей стало менше, збиралися в різних точках міста і не так регулярно.

Всі чекали на деокупацію Херсона... А тим часом ціни на продукти зростали, гроші у банкомати не завозили, почала вводиться російська валюта, зарплати не видавали, почастишали допити, викрадення людей, розповіді про розстріли, вербування на бік ворога... Ставало небезпечно. Тому багато хто вирішив виїжджати на підконтрольну

¹ 1 березня 2022 року російська армія захопила місто, а згодом і більшу частину області. ЗСУ влітку почали звільняти міста і села Херсонщини, але обласний центр до листопада 2022 року залишався під контролем ворога.

Україні територію. Тож друга частина вистави – про евакуацію.

Як намагалася виїхати з Херсона зі своїм хлопцем та чималою родиною (батьки й четверо братів і сестер), розповідає Ангеліна Павлюк. Про пошук машин для всіх, про численні блокпости з собаками і списками тих, кого не можна випускати. Здавалося, нічого у її сім'ї не вийде, але доля їм усміхнулася, і вони змогли вирватися. Разом з акторкою сміялися і плакали, переживали і глядачі у залі.

Складні випробування пройшли актори Руслан Вишнівецький та Євгенія Кірсанова зі своїм малим сином. Перевізники просили чималих грошей, але вони зібрали їх і вирішили ризикнути. Чотири рази намагалися виїхати різними шляхами. Їм довелося пережити довжелезні черги на блокпостах, постійні зміни умов виїзду, розвертання назад і, зрештою, затримання на одному з блокпостів через випадково не видалене фото у телефоні Євгенії на мітингу. Батьки вже віддавали свого сина чужим людям, прощалися з ним назавжди і думали, що ніхто і ніщо їх не врятує від смерті. Але, після довгих годин допиту, залякування і погроз, один військовий запропонував обійтися викупом. Навіть після таких випробувань сім'я не здалася, і з п'ятої спроби таки виїхала з окупованої території. Під час цієї історії неможливо було стримати сліз.

Про свої змішані переживання та емоції у перші тижні війни й під час евакуації розповіла акторка Олена Пасько. А от історію Юлії Бунчак, яка є директоркою-розпорядницею театру, зіграла Римма Зюбіна. Вона так злилася переживаннями зі своєю героїнею, на долю якої випали тяжкі випробування, що, здавалося, Римма, як і інші актори, проживає наново не чужо, а власну історію. Відчував материнський біль за долю синів (один – військовий, другий – школяр), драматизм і безвихідь ситуації, в яку потрапила. Нічні вторгнення у помешкання, постійні допити, обшуки, конфіскація майна. Напрута зашкалювала. Вихід один – тікати. Довга дорога до Миколаєва супроводжувалася безкінечними вибухами і чергами з автоматів. На щастя, родина змогла виїхати і зустрітися на безпечній території.

Римма Зюбіна також зачитувала з телефону фрагменти власної переписки у соцмережі зі своєю однофамільницею Тетяною Чумаковою-Зюбіною, «звичайною сільською вчителькою, яка всім серцем любить Україну». Жінка залишилася на Херсонщині і розповідає про своє життя в окупації. Найбільше запам'яталися її слова: «Хтось ховав золото і коштовності, а ми з донькою ховали від окупантів книги українських письменників...» У цій фразі – вся любов українців до своєї батьківщини, яку ніяким загарбникам не відняти.

Лейтмотив вистави – пісня «Херсон» гурту «Azizaa» – передає незламність духу та щиру закоханість херсонців у своє місто.

P.S. 11 листопада 2022 року завдяки ЗСУ Херсон був звільнений від окупантів. 13-го – у театрі підняли український прапор.

Які ми є? Три кіновраження VI Київського тижня критики

Олександр Саква

Наскільки глибоко режисери українського кіно проникають в нинішню дійсність, наскільки масштабно її охоплюють, з яким посланням виходять у світовий простір? Розпочинаючи розмову про особливості почерку покоління, яке прийшло в кіно уже в XXI столітті, усвідомлюємо, що це тема не одної статті. Редакція готова оприлюднювати думки з цього приводу всіх бажаючих долучитися – як самих кінематографістів, так і глядачів.

Перше, що після слів вдячності організаторам Тижня за відвагу й уміння в його проведенні, слід засвідчити: наш кінематограф набирає потугу, глибину, ширить творчу вигадливість і технологічну міць. Та головне: здійсно переймаючи жанрові набутки світового кіно, українські митці говорять про своє, наболіле. Тому їм прощаєш драматургічні хиби й авторську заданість, бо їх перекриває увага до реальної суспільної проблематики, вірність собі, ємність художніх засобів. Зосереджусь на соціальному аспекті стрічок – він болить нині всім.

Відблиск неповноти

Манеру Валентина Васяновича пізнаєш з першого кадру. Режисер подає кінодійсність на незмінно фронтальному, загальному плані. Його камера споглядає світ статично й відчужено. Вона – орган зору, оптичний прилад, транслятор «картинки» в безвість. Що, однак, не робить її суто технічним пристроєм – стійка дистанція між глядачем і

Кадр з фільму «Відблиск». Режисер Валентин Васянович. 2021.

